

Корупционни индекси на *Коалиция 2000*

Септември 2000

СЪДЪРЖАНИЕ

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	3
КОРУПЦИОННИ ИНДЕКСИ	4
ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ	5
НАГЛАСИ СПРЯМО КОРУПЦИЯТА	6
КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ	8
ОЦЕНКИ ЗА РАЗМЕРИТЕ НА КОРУПЦИЯТА	11
ОЧАКВАНИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА КОРУПЦИЯТА	16

МЕТОДОЛОГИЯ НА
ИЗСЛЕДВАНЕТО

Изводка

Национално представително изследване на населението, обхващащо 1158 респонденти на възраст над 18 г.

Метод на изследването

Методът на изследване е персонално стандартизирано интервю.

Полева работа

Полевата работа беше извършена от 16.09. до 26.09. 2000 год.

КОРУПЦИОННИ ИНДЕКСИ

- Корупционните индекси са основен продукт на *Системата за мониторинг на корупцията* (СМК) на *Коалиция 2000*. Техните стойности се актуализират на всеки 3 месеца на основата на данни от емпирични социологически изследвания.
- Корупционните индекси приемат стойности от 0 до 10.
- Колкото стойността на индексите е по-близка до 10, толкова по-негативни са оценките за състоянието на корупцията в страната.
- Индексите, чиято числова стойност клони към 0, показват максимална близост до идеала за “общество без корупция”.
- Корупционните индекси са групирани в няколко категории:
  - нагласи спрямо корупцията;
  - корупционни действия;
  - оценки за размерите на корупцията;
  - корупционни очаквания.

ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ

Тенденцията, корупцията да бъде оценявана от общественото мнение като един от най-важните проблеми, пред които е изправена България, се запазва непроменена и през месец септември 2000 г. за целия период след февруари 1999 г. Като по-значими от нея обществени проблеми, са посочени само безработицата, ниските доходи и бедността. Спрямо предходната година се наблюдава покачване на нивото на оценките на гражданите за обществената значимост на този феномен. Последният факт е поредното доказателство, че корупцията е изключително сериозен проблем на българското общество и че все още липсват достатъчно ефективни средства за нейното ограничаване до едно приемливо равнище.

ТАБЛИЦА 1. ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ

	Февруари 1999	Април 1999	Септ. 1999	Януари 2000	Април 2000	Септ. 2000
1. Безработица	58,4	64,1	64,6	65,3	71,3	67,8
2. Ниски доходи	51,3	49,1	50,2	50,6	48,9	49,0
3. Бедност	31,6	32,9	37,1	41,2	41,9	41,5
4. Корупция	38,5	34,2	38,5	37,5	40,1	37,5
5. Престъпност	45,4	39,1	32,4	27,9	28,9	25,7
6. Високи цени	22,9	20,5	21,9	18,9	19,4	22,4
7. Политическа нестабилност	17,7	20,2	15,4	13,1	13,8	17,0
8. Здравеопазване	11,5	9,2	16,0	14,6	14,1	14,0
9. Замърсяване на околната среда	3,6	5,2	5,0	4,3	2,4	2,7
10. Образование	2,7	2,9	3,8	2,9	2,3	2,1
11. Етнически проблеми	2,1	2,4	4,0	1,4	1,9	1,7

Интервюираните са посочвали до три отговора, поради което сборът от процентите надхвърля 100.

База: N= 1158

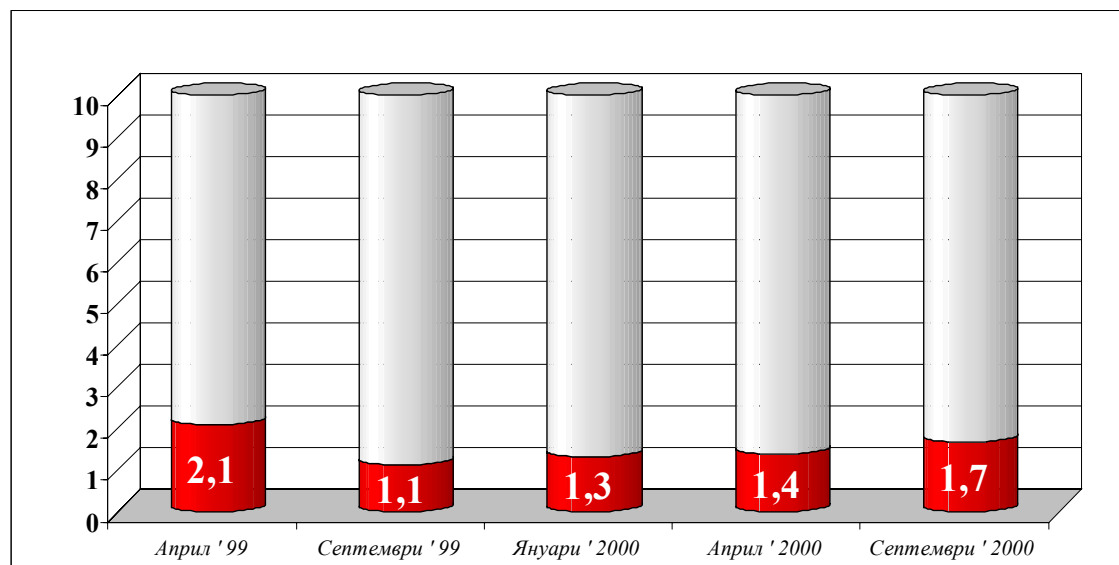
НАГЛАСИ СПРЯМО КОРУПЦИЯТА

Принципна допустимост

Този индекс отразява равнището на ценностна приемливост на различните корупционни практики.

Спрямо месец април, през септември 2000 г., се наблюдава покачване на стойността на индекса с 0.3. Въпреки тази промяна, на ценностно-нормативно ниво общественото мнение продължава да бъде негативно настроено към феномена “корупция”. Но покачването на стойността на индекса е показателно за известно притъпяване на обществената чувствителност към проявите на корупцията.

ГРАФИКА 1. ПРИНЦИПНА ДОПУСТИМОСТ

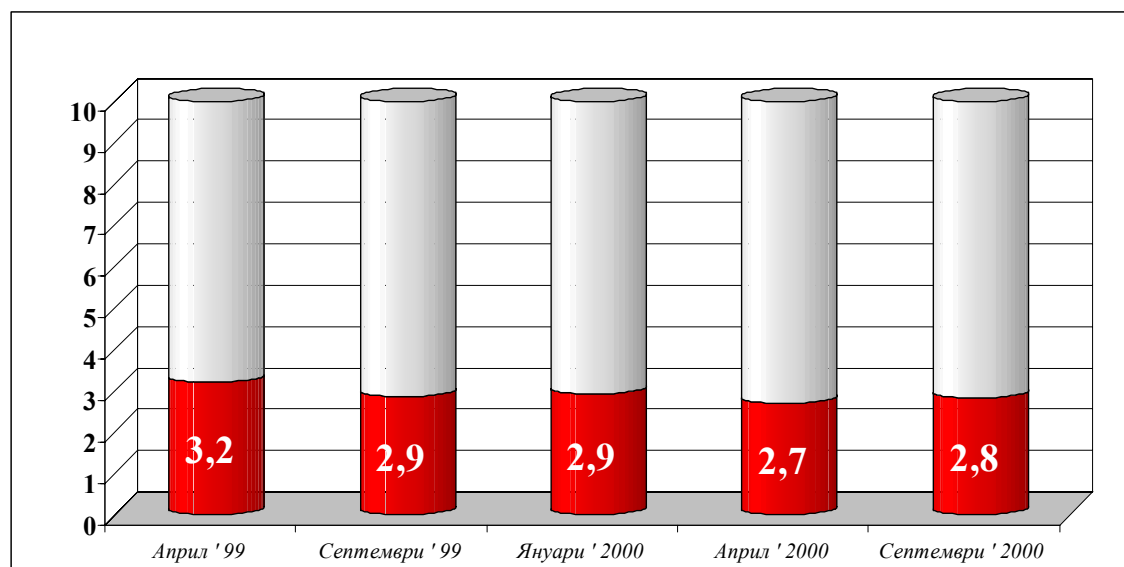
База: N = 1158

Податливост на корупция

Този индекс измерва склонността на гражданите да правят компромиси със своите ценности под натиска на обстоятелствата.

Тенденцията към намаляване на стойността на този индекс, започнала в средата на миналата година, вече е прекратена. Податливостта към корупция се стабилизира на едно ново равнище. И в момента този индекс продължава да бъде значително по-висок от индекса на принципната допустимост на корупцията. Това показва, че формирането на корупционното поведение има за своя предпоставка по-скоро натиска на всекидневните обстоятелства, отколкото ценностната система на обществото.

ГРАФИКА 2. ПОДАТЛИВОСТ НА КОРУПЦИЯ

База: N = 1158

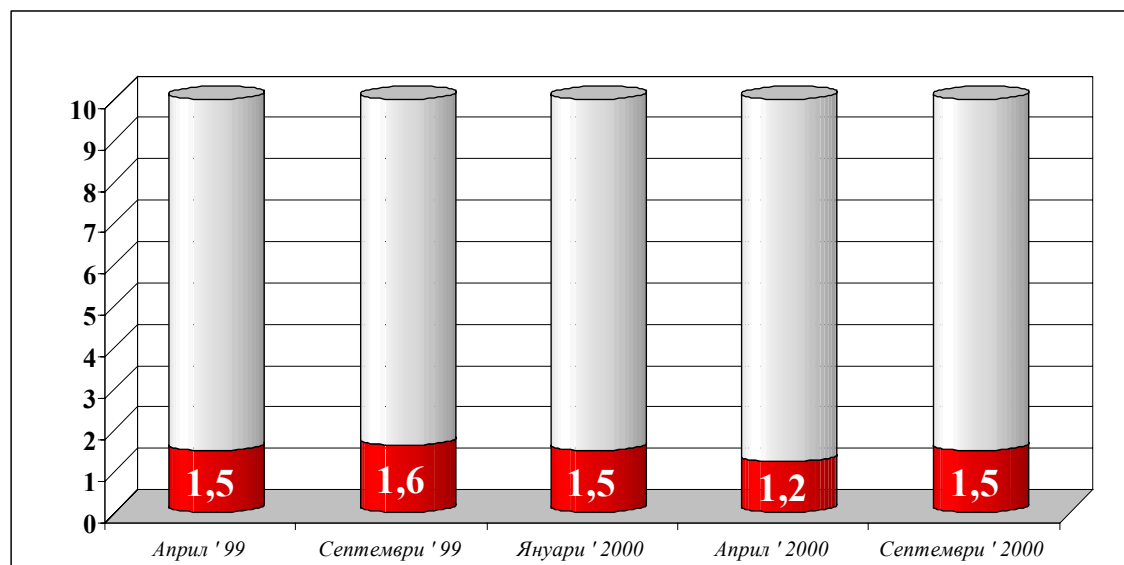
КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ

Корупционен натиск

Този индекс измерва разпространеността на опитите на служители от обществената сфера пряко или косвено да осъществяват натиск върху гражданите за получаване на пари, подаръци или услуги.

И в този случай, както при стойностите на предишните два индекса, е налице известно увеличение. Това показва, че за периода април - септември 2000 г. корупционният натиск, осъществяван върху гражданите от страна на служителите в обществената сфера се е засилил. Нещо повече, налице е системна връзка между увеличението на силата на упражнявания корупционен натиск, нарастването на податливостта към корупция и принципната ѝ допустимост.

ГРАФИКА 3. КОРУПЦИОНЕН НАТИСК

База: N = 1158

Корупционен натиск

Изследването, проведено през септември 2000 г., показва съществена промяна в оценките за упражнявания корупционен натиск от различните групи служители в обществения сектор. Налице е близо 14% намаление в силата на корупционния натиск от страна на митническите служители. Значително по-слабо, но пак в положителна посока, е и изменението при общинските служители, бизнесмените, следователите и общинските съветници. При останалите професионални групи, но най-вече при полицейските служители, лекарите, служителите в университетите и представителите на съдебната система, оказваният от тях корупционен натиск е нараснал. Тази промяна на свой ред е довела до вътрешни размествания в структурата на професионалните групи, в зависимост от упражнявания от тях корупционен натиск. В периода април - септември 2000 г. най-силен корупционен натиск върху гражданите са оказвали полицейските служители, лекарите и митническите служители, а най-слаб - bankerите, общинските съветници и учителите.

ТАБЛИЦА 2."АКО ПРЕЗ ПОСЛЕДНАТА ГОДИНА СЕ Е СЛУЧВАЛО ДА ВИ ПОИСКАТ НЕЩО, ЗА ДА БЪДЕ РЕШЕН ВАШ ПРОБЛЕМ, ТО ВИ БЕ ПОИСКАНО ОТ:"

	Февруари	Април	Септ.	Януари	Април	Септ.
	1999	1999	1999	2000	2000	2000
	%*	%*	%*	%*	%*	%*
Полицейски служител	22,3	22,8	25,9	23,4	19,5	24,0
Лекар	26,6	21,5	25,1	20,0	18,6	22,1
Митнически служител	17,3	27,9	30,7	19,8	29,1	15,8
Служител или преподавател в университет	12,4	9,5	16,2	10,1	12,6	13,9
Административен служител в съдебната система	15,9	20,4	23,6	18,5	10,4	11,5
Общински служител	15,6	11,5	18,0	11,3	11,7	10,3
Бизнесмен	13,4	12,0	12,8	13,7	11,9	9,7
Съдия	8,6	10,9	11,3	6,9	7,7	9,1
Данъчен служител	9,5	6,6	12,1	8,4	7,8	8,3
Прокурор	5,5	7,9	9,5	5,9	4,7	7,8
Служител в министерство	5,4	6,7	7,6	3,2	3,7	7,0
Народен представител	2,5	4,8	3,9	1,9	4,5	6,4
Следовател	7,4	7,9	6,1	6,1	8,4	6,0
Учител	3,4	4,8	5,0	4,9	3,0	5,5
Общински съветник	8,9	8,6	5,7	6,7	5,6	3,2
Банкер	-	-	-	8,1	1,8	2,9

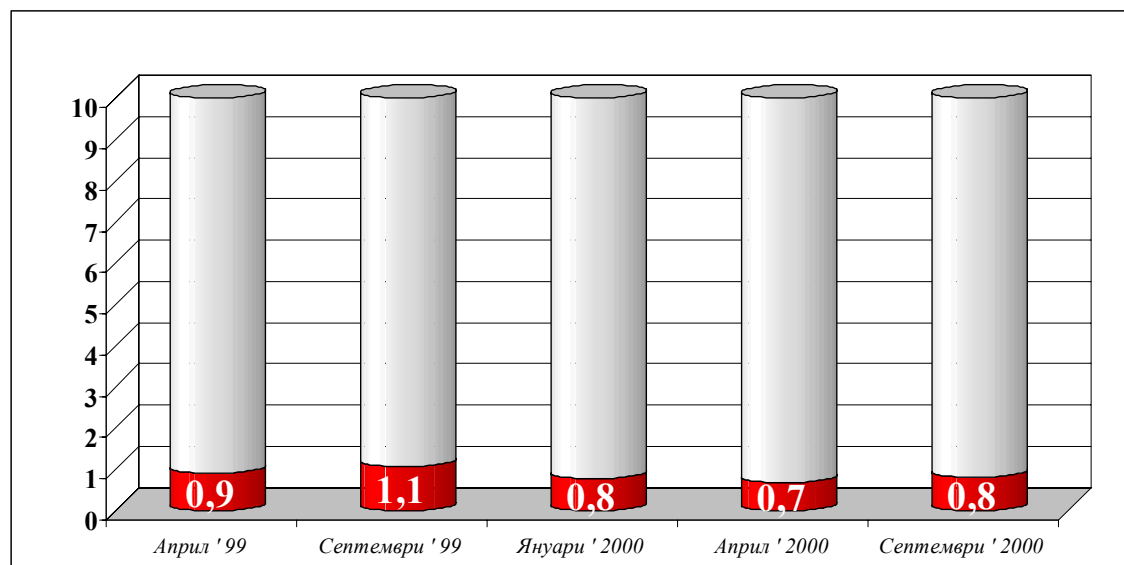
*Относителен дял на тези от контактувалите със съответната група, на които са искани пари, подаръци или услуги.

Корупционни действия

Този индекс отразява самооценката за личното участие на респондентите в различни форми на корупционно поведение.

И при него намалението на стойностите, започнало от месец януари, се прекратява през септември 2000 г. Налице е едно, макар и минимално, увеличение на фактическите прояви на корупционно поведение. На фона на по-съществените промени на стойностите на първите три индекса в отрицателна посока, може да се твърди, че броят на корупционните действия в страната е относително постоянна величина.

ГРАФИКА 4. КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ

База: N = 1158

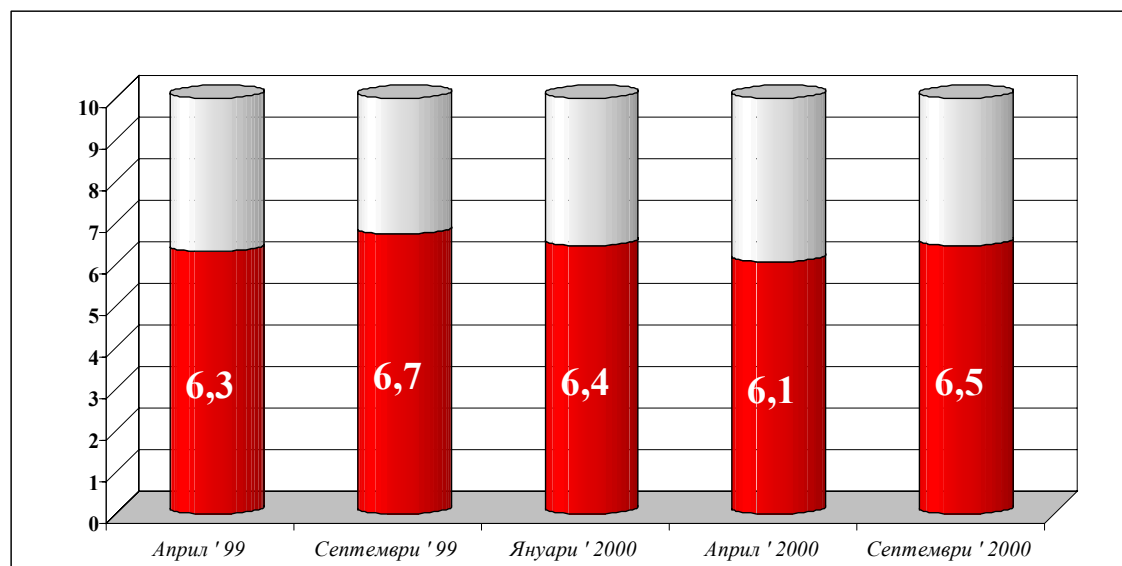
ОЦЕНКИ ЗА РАЗМЕРИТЕ НА КОРУПЦИЯТА

Разпространение на корупцията

Регистрира оценките на гражданите за степента на разпространеност на корупционните действия сред служителите в обществената сфера.

През септември 2000 г. от всички корупционни индекси най-значимо е увеличението на този индекс. Като се има предвид, че неговата стойност по принцип е и най-висока, може да се твърди, че според общественото мнение феноменът “корупция” е и продължава да бъде широко разпространен в българското общество. Нещо повече, устойчивите и без резки колебания стойности на индекса показват, че в близка перспектива съществена промяна в обществените оценки за степента на разпространение на корупцията не може да се очаква.

ГРАФИКА 5. СТЕПЕН НА РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА КОРУПЦИЯТА

База: N = 1158

Разпространение на корупцията

Водещият фактор за разпространението на корупцията, свързан с използването на държавната власт за лично облагодетелстване, запазва почти непроменена своята стойност. Прави впечатление, че отслабва влиянието на втория по значимост фактор - ниското ниво на заплащане. За разлика от него, делът на посочилите несъвършеното законодателство като причина за разпространение на корупцията е нараснал с около 5%. Подобно е изменението и на фактора "преплитане на служебните задължения с личните интереси". Въпреки наличието на известни колебания, останалите причини за разпространение на корупцията запазват стойности близки до регистрираните през месец януари.

ТАБЛИЦА 3. ОСНОВНИ ФАКТОРИ, КОИТО ВЛИЯТ ВЪРХУ РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА КОРУПЦИЯТА В СТРАНАТА (%)

	<i>Април '99</i>	<i>Септември '99</i>	<i>Януари 2000</i>	<i>Септември 2000</i>
Стремежът към бързо забогатяване на тези, които са на власт	52,9	54,8	57,0	57,8
Ниските заплати	51,5	43,6	47,2	41,6
Несъвършеното законодателство	38,8	37,8	35,1	40,5
Преплитане на служебните задължения с личните интереси	25,8	28,3	28,3	32,6
Липсата на строг административен контрол	36,4	33,8	30,8	32,3
Неефективността на съдебната система	19,6	27,5	24,7	22,2
Моралната криза в периода на преход	19,4	19,4	18,2	17,0
Наследените от комунистическото минало проблеми	6,8	7,4	7,3	7,8
Особеностите на българската национална култура	6,9	4,7	5,9	4,2

База: N= 1158

Разпространение на корупцията

През септември 2000 г. се наблюдава известно отслабване на степента на убеденост, че корупцията е широко разпространена сред мнозинството професионални групи. Изключение от тази тенденция правят министрите, полицейските и данъчните служители, адвокатите, лекарите, представителите на неправителствените организации и учителите, сред които корупцията се оценява като нарастваща. Митническите служители продължават да се възприемат като най-корумпираната професионална група. Показателно е, че непосредствено след тях общественото мнение вече класира министрите, което може да се обясни и с по-интензивното отразяване на поредицата от корупционни скандали в националните медии. Най-съществено е покачването (с около 4%) на дела на хората, които считат, че повечето полицейските служители са въввлечени в корупция. И през септември, според общественото мнение, корупцията е най-слабо разпространена сред представителите на неправителствените организации, журналистите и учителите.

ТАБЛИЦА 4. “СПОРЕД ВАС, ДОКОЛКО ШИРОКО Е РАЗПРОСТРАНЕНА КОРУПЦИЯТА СРЕД СЛЕДНИТЕ ГРУПИ”:

	<i>Относителен дял на отговорилите “Почти всички и повечето са въввлечени в нея”</i>					
	<i>Февруари 1999</i>	<i>Април 1999</i>	<i>Септ. 1999</i>	<i>Януари 2000</i>	<i>Април 2000</i>	<i>Септ. 2000</i>
Митнически служители	73,3	73,2	75,2	77,0	78,6	75,2
Министри	39,1	35,3	43,9	45,3	53,4	55,0
Полицейски служители	51,5	49,2	55,8	51,9	50,5	54,3
Данъчни служители	47,1	45,2	56,4	53,9	51,0	53,7
Адвокати	55,5	55,4	55,6	54,8	51,9	52,9
Народни представители	39,0	37,7	42,6	45,0	55,1	51,7
Прокурори	48,5	50,0	50,8	46,3	54,4	51,3
Съдии	49,5	50,8	50,7	48,5	56,0	50,1
Служители в министерства	42,5	41,9	48,2	47,9	55,1	49,7
Следователи	43,6	41,8	44,9	41,0	48,0	43,8
Лидери на политически партии коалиции	40,5	31,1	42,7	37,5	45,0	43,8
Лекари	56,9	46,0	47,3	42,5	40,9	43,6
Бизнесмени	49,5	47,6	48,3	48,5	51,4	42,3
Общински служители	44,3	39,6	48,8	45,0	46,5	41,6
Адм. служители в съдебната система	42,0	40,5	49,7	42,0	45,2	40,2
Местни политически лидери	34,0	27,5	38,2	31,7	36,4	36,8
Банкери	-	-	-	20,9	38,8	33,5
Общински съветници	31,2	26,4	34,7	32,5	35,2	32,1
Служители или преподаватели университети	29,5	28,5	35,7	29,4	29,3	28,1
Представители на НПО	16,3	11,5	20,9	16,2	18,2	23,9
Журналисти	12,7	12,0	14,3	10,6	14,1	13,9
Учители	12,6	8,4	11,5	9,5	8,2	10,9

Институционално разпространение на корупцията

Вътрешната подредба на класацията на държавните институции според степента на разпространение на корупцията в тях не търпи съществени изменения през месец септември. Според общественото мнение, в най-голяма степен корупцията е разпространена в митниците, Агенцията за приватизация и съдебната система, а в най-малка - в Националния статистически институт, армията и президентството. Налице е промяна в представите за степента, в която корупцията е разпространена в различните институции. Най-съществено са намалели отрицателните оценки за митниците, Агенцията за приватизация, съдебната система, Агенцията за чуждестранни инвестиции и общинската администрация. Според общественото мнение, за периода април - септември 2000 г., корупцията е нараснала в отрасловите министерства, правителството, парламента, Българската телекомуникационна компания, Сметната палата, Българската национална банка и Националния статистически институт.

ТАБЛИЦА 5. “СПОРЕД ВАС, ДО КАКВА СТЕПЕН Е РАЗПРОСТРАНЕНА КОРУПЦИЯТА В СЛЕДНИТЕ ИНСТИТУЦИИ:”

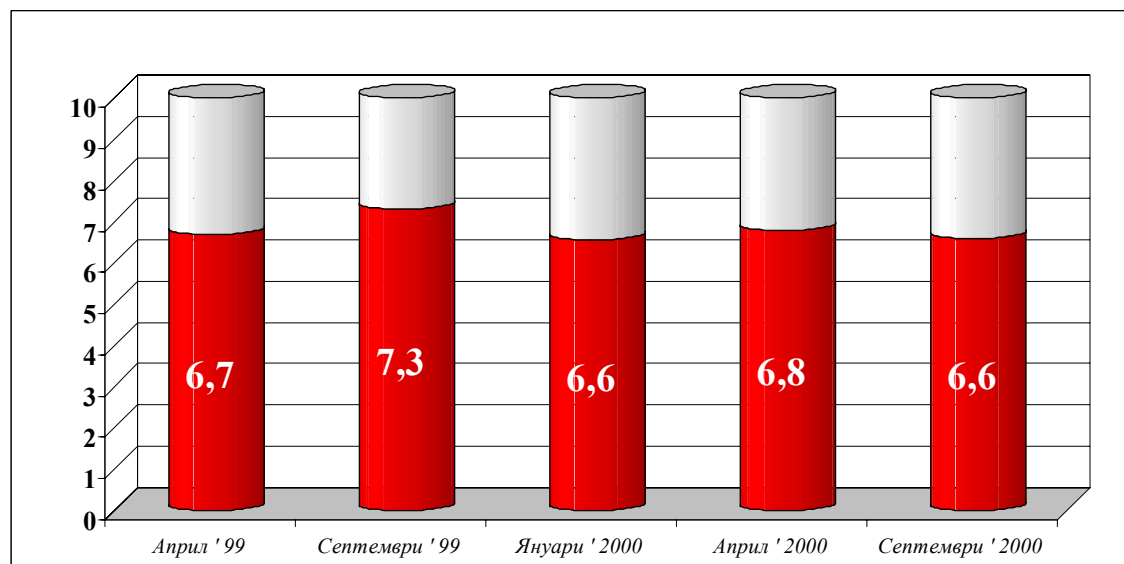
	<i>Април 1999</i>	<i>Септ. 1999</i>	<i>Януари 2000</i>	<i>Април 2000</i>	<i>Септ. 2000</i>
Митници	8,78	9,10	9,02	9,10	8,90
Агенция по приватизация	7,46	7,86	7,96	8,28	8,06
Съдебна система	7,62	7,88	7,68	7,68	7,60
Агенция за чуждестранни инвестиции	-	-	-	7,78	7,54
Данъчни служби	7,10	7,98	7,68	7,56	7,54
Отраслови министерства	6,94	7,40	7,24	7,44	7,50
Правителство	6,58	7,12	6,94	7,10	7,44
Парламент	6,78	7,16	6,96	7,24	7,42
Полиция	7,16	7,54	7,30	7,24	7,14
Комитет по енергетика	6,40	6,84	7,00	7,10	7,00
Областни управи	6,90	7,32	7,02	7,04	6,94
БТК	-	-	-	6,28	6,60
Общинска администрация	6,64	7,24	6,82	6,74	6,54
Комисия за защита на конкуренцията	6,14	6,40	6,18	6,68	6,54
Комисия за ценни книжа и фондови борси	6,24	6,28	6,22	6,50	6,46
Сметна палата	5,74	5,86	5,54	5,84	5,98
Българска национална банка	5,34	5,32	5,34	5,16	5,72
Национален статистически институт	4,80	4,54	5,00	4,68	5,02
Армия	4,88	5,06	5,06	5,08	4,98
Президентство	4,46	4,50	4,28	4,52	4,52

Практическа ефикасност на корупцията

Този индекс показва оценките на гражданите за степента на превръщане на корупцията в ефективно средство за решаване на лични проблеми.

През месец септември, на фона на общото покачване на останалите корупционни индекси, се регистрира известно намаление на стойността на този индекс. Въпреки това, от гледна точка на целия изследван период, той е изключително устойчив, не търпи резки промени и притежава една от най-високите стойности. В съдържателен план това означава, че в българските условия корупцията е и продължава да бъде един изключително ефективен инструмент за решаването на частни проблеми. Оттук следва и по-общият извод, че в социалната среда, създаваща предпоставките за съществуване на корупцията, не са настъпили съществени изменения.

ГРАФИКА 6. ПРАКТИЧЕСКА ЕФИКАСНОСТ НА КОРУПЦИЯТА

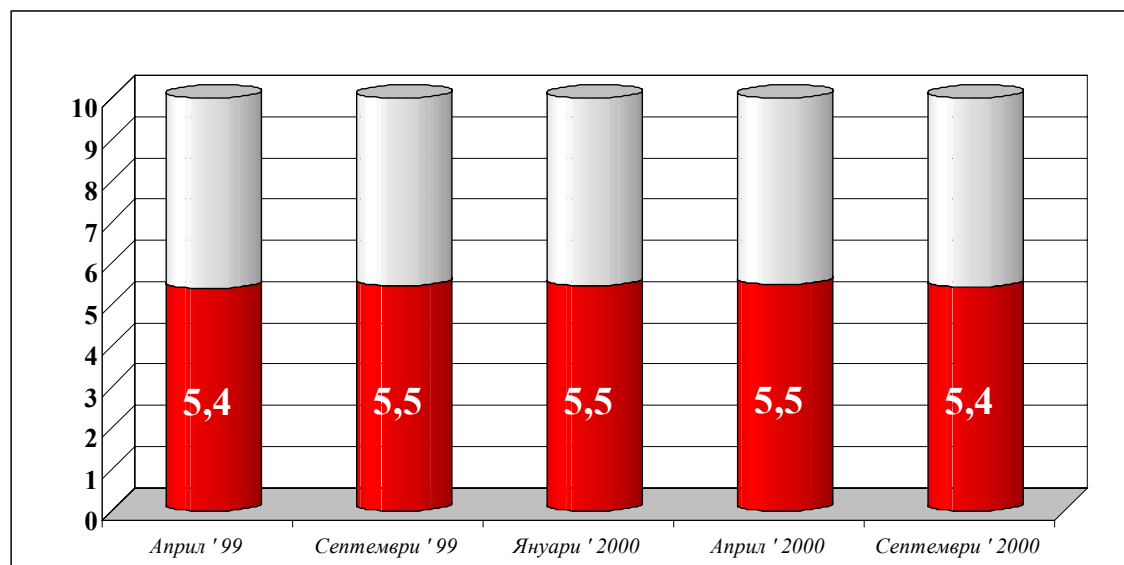
База: N = 1158

ОЧАКВАНИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА КОРУПЦИЯТА

Този индекс отразява оценките за възможностите (потенциала) на българското общество да се справи с корупцията.

Стойността на този индекс, регистрирана през месец септември, е поредното доказателство, че той е най-стабилният от всички наблюдавани по време на корупционния мониторинг. Това за пореден път доказва, че възможностите на българското общество за справяне с проблема “корупция” не са свързани само с промяната на масовите нагласи към този феномен, а с възникването на нови социални практики. Необходими са принципно нови регулативни механизми, които едновременно да са законово легитимирани, морално приемливи и практически ефективни.

ГРАФИКА 7. КОРУПЦИОННИ ОЧАКВАНИЯ

База: N = 1158

Агенция “Витоша Рисърч” е специализирана в извършването на социални и маркетингови изследвания. Тя възниква като резултат от развитието на социологическата програма на Центъра за изследване на демокрацията, започнала своята дейност през 1989г.

“Витоша Рисърч” е специализирана в провеждане на изследвания в областта корупцията и престъпността, социалната политика, икономическото, политическото и електорално поведение, приватизацията, ценностните ориентации и нагласи на българското население, проучването на общественото мнение, оценка на медийните аудитории и програми, маркетингови и рекламни изследвания и други.

Ул. Лазар Станев № 1
1113 София
Тел.: 971 3000
Факс: 971 2233
Ел. поща: VR@ONLINE.BG
WWW.ONLINE.BG/VR

